

תוספת שבת יו"ט

יל"ע אם מותר לבשל ביו"ט לצורך תוספת יו"ט.

והנה בפסחים מ"ו ב' ס"ל לרבה שמבשל מיו"ט לחול אינו לוקה הואיל ואיקלעי אורחים חזי ליה, והק' התו' מרודה חלות דבש ביו"ט לוקה לר' אליעזר והרי אפשר שיבאו אורחים, ותו' דאירי סמוך לחשיכה שגם אם יבואו לא יהא שהות לאכול, ואם נימא שמבשל ביו"ט לתוספת יו"ט מותר א"כ חזי לאורחים שיבאו ויעשו תוספת יו"ט, והרי גם הוא עצמו יכול לעשות תוספת יו"ט.

ויעקר קו' התו' יש לדון שהרי רודה דבש לוקה לר' אליעזר משום קוצר, והרי נחלקו הראשונים אם קצירה מותרת ביו"ט לצורך אוכל נפש ע' ביהצ ג' א' בתו'. והנה מה שמועיל עירוב תבשילין מצינו בגמ' פסחים מ"ו ב' ב' טעמים, דרבה אמר משום דמאורייתא אמרי' הואיל ואי מיקלעי אורחים חזי ליה, וע"כ אין כאן איסור דאורייתא, ורב חסדא אמר משום שצרכי שבת ונעשים ביו"ט,

ובבאורח"ל ריש ס' תקכ"ז מבואר שנפ"מ אם מנות רלבשל סמוך לחשכה שאין ראוי לאורחים, ואם נימא שמותר לבשל לצורך תוספת יו"ט יש לדון ביו"ט ערב שבת אם אפשר לעשות תוספת יו"ט בזמן שבת ואף שבלא"ה אסור משום שבת, אבל מ"מ יהא גם דין

תוספת יו"ט, וממילא יהא אפשר לבשל לצורך אותו זמן. נויש לדון נפ"מ לענין איסור נישואין שבשבת אסור מדרבנן וביו"ט אסור מה"ת משום ושמחת בחגך, וא"כ יש לדון אם מוסף אחר יו"ט בזמן שהוא שבת אם היא איסור דאורייתא, ואף שבתו' כתובות מ"ז א' כ' שאם מוסיף שעה אחת לפני יו"ט אין איסור לעשות נישואין ומשמע שבזמן תוספת אין איסור לעשות נישואין, אבל במק"א נתבאר שהכוונה רק על תוספת לפני יו"ט שהרי גם ליל יו"ט אין בו שמחה מה"ת וכמו שאמרו בפסחים ע"א שאין שמחה לפניו.

ובביצה ל"ז א' אותו ואת בנו שנפלו לבור, רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו. והשני עושה לו פרנסה במקומו, כדי שלא ימות, רבי יהושע אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו, וחזר ומערים ומעלה השני. רצה זה שוחט, רצה זה שוחט.

ושמעי' בשם הגי' אברהם גניחובסקי ז"ל שאם מותר לעשות מלאכה ביו"ט לצורך תוספת יו"ט הרי יכול לעלות שניהם אחד ע"ד לשחוט את הראשון ביום, ואת השני לשחוט אחר שתחשך בזמן תוספת יו"ט, שהרי כיון שחשכה חשיב יום אחר ומ"מ הוי תוספת יו"ט, וזוהי הוכיח שאסור לעשות מלאכה ביו"ט לצורך תוספת יו"ט.

והנה בתלמיד ר' יונה בברכות פרק ד' כ' "והיה אומר ח"ר יעקב מאורליניש ז"ל שאע"פ שתוספת שבת די בכ"ש אפי"ה הוא מוסיף הרבה יותר בכלל תוספת הוי וחייב עליו אע"פ שאפשר לומר שאינו אלא מדרבנן אפי"ה אסור לעשות בו שום דבר כמו תוספת כ"ש, וכיוצא בזה אמרו לענין תרומה שאע"פ שחטה אחת פוטרת כל הכרי אפי"ה אם תרם הרבה הכל דיינין ליה תרומה", ובמג"א ס' רנ"ג ס"ק כ"ו כי דמותר להדיק פת בתנור בע"ש קודם ברכו אם יש שהות ביום שיקרמו פניה קודם שתחשך, ולא גזרי' שמא יחתה אחר ברכו דהא לא אסור מדאורייתא, וכ' ע"ז הגרע"א "אינו מדוקדק בדודאי אסור מדאורייתא דהא תוס' שבת דאורייתא אלא דקיל יותר דליכא אלא עשה, ואולי י"ל כיון דתוס' שבת אין לו שיעור אלא דבברכו מקבל שבת מקודם הך הוספה הוא רק דרבנן".

וכל הנידון הנ"ל הוא רק אם תוספת דאורייתא אבל אם היא מדרבנן ודאי שאסור לאפות לצורך תוספת.

והנה בלבוש ס' רס"ג והובא בחי' הגרע"א ס' רס"א ס"א שאם קיבל שבת מהני שישאל לחכם כמו בנדר, והביא שבאליהו רבה פקפק בזה, והנה בלבוש משמע דהוי כמו נדר, וא"כ אינו שבת יו"ט ממש, וא"כ ודאי דא"א לבשל לצורך תוספת יו"ט.

אבל י"ל שאין הכוונה שכל תוספת שבת הוא רק נדר, דודאי הוי איסור שבת, אלא שמ"מ כיון שבא ע"י דבר יש ע"ז שאלה. וע' בס' חו"ב שבת ס' ו' ס"ק א' שד' הלבוש שנעשה שבת ונפ"מ שיפטר מתפילין באותו זמן, רק צריך שאלה כמו כל הנהגה טובה שצריך להשאל ע"ז. ויש נפ"מ אם שלפי' א' א"א לעקור תוספת שבת בלא שאלה, ולפי' ב' אפשר שיכול לחזור בו בפני"ע ורק שיש עליו איסור לחזור בו כמו שבהנהגה טובה צריך להישאל.

ויש לדון בדין מומר לשבת כמומר לכל התורה ודנו אם מומר ללאוין בשבת שאין בהם מיתה, וע' חזו"א יו"ד ס' ב' ס"ק ט"ו שני' שנסתפק בזה, ובאחיעזר ח"ג ס' פ"א אות כ"ג למ"ל קרא שלא לעשות מלאכה ע"י בנו ותיפ"ל משום לא תאכלום ותו' בשם הגר"ח דנפ"מ דהוי לאו דשבת דחמיר דהוי כעובד ע"ז, והוכיח מיבמות דף ו' גבי לאו דמחמר דחמיר כמו כל לאוין דשבת.

וכן יש לדון לענין קיבל שבת ועשה מלאכה אם אסור משום מעשה שבת ויש לדון בתרתי גם לענין מה שאסרו מדרבנן וגם לפי ר' יוחנן הסנדלר בכתובות ל"ד שאסור מה"ת אם גם בזמן תוספת נאסר מה"ת. וע' בס' ארחות שבת שנקט שאין איסור מעשה שבת בזמן תוספת.

והנה יש לדון אם יועיל ע"ז הפרת בעל אילו היה בזה עינוי נפש. ויש לדון שהרי הפרת בעל היא מכאן ולהבא ולא למפרע דקימ"ל בעל מיגז גיז, ע' נדרים כ"ז בר"ן, וא"כ נמצא שהיה אצלה שבת ושוב ע"י ההפרה פסקה השבת וזה פלא.

נויש לדון אם מהני הפרת בעל או אב תרומה, ושמעי' מכב' הגר"ד לנדו דלא מהני, אך בס' דרך אמונה פ"ד מתרומות ס"ק קפ"ו שדן בזה, וע"ש בציון ההלכה שהביא מתו' ב"מ ק"ד גבי הפרה בהקדש. וצ"ע שכל הפירות יצאו מטבלם ע"י הפרשת התרומות ומעשרות, ואחר הפרת הבעל נשארים כל הפירות בידה].

ועוד דנו שאם קיבלה עליה שבת א"כ אפשר דחשיב שעבר יום שמעו, אך י"ל שאף שאצלה עבר יום שמעו מ"מ אצלו לא עבר יום שמעו, וגם אפשר שאף שקיבלה שבת מ"מ חשיב עדיין יום שמעו גם לגביה.

שוב מעשה בא' שהתפלל מנחה בערב שבת ובליילה נזכר שקודם שהתפלל מנחה קיבל עליו שבת, והרי מבואר בשו"ע ס' רס"ג ס"טו' שאם קיבל שבת קודם מנחה לא יתפלל מנחה אלא יתפלל עברית שתיים.

ולכא' כאן שהתפלל של חול לא יצא וצריך להתפלל ערבית שתיים, אבל במנ"ב ציין לפמ"י ס' ק"ח משי"ז ס"ק ח', שכי' דאפשר שיצא, והובא במ"ב ס' ק"ח ס"ק כ"ח.

והנה להצד שלא יצא בתפלת חול נסתפק א' שאולי יוכל להשאל על קבלת תוספת שבת ומתוך כך נמצא שכשהתפלל מנחה היה עדיין חול וודאי יצא יד"ח, ובלבוש ס' רס"ג והובא בחי' הגרע"א ס' רס"א ס"א שאם קיבל שבת מהני שישאל לחכם כמו בנדר, והביא שבאליהו רבה פקפק בזה,

והנה אמרתי לכב' מו"ר הגר"ד לנדו שכיון שבא להשאל בשבת הרי כבר עבר זמן תוספת,

וע' בשבועות כ"ז ב' אמר רבא נשבע על כזר ואכלה אם שייר כז' אכלה כולה אין נשאל עליה, ובדף כ"ח א' אמר אמר אפי' אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מחוסר קרבן אי במזיד מחוסר מלקות כז'. וכאן אין עונש ול"ש להשאל ע"ז. ואמר הגר"ל שאילו היה נפ"מ לענין אם תפילתו תפילה או שצריך לחזור ולהתפלל הרי שד"ז חשיב שיש נפ"מ בנדרו ויכול להשאל.

ואמרתי להגר"ל שאם תוספת שמוסיף הרבה מדעתו הוי דאורייתא, ע' רעק"א על שו"ע ס' רנ"ג על מג"א ס"ק כ"ו שדן בזה, וע' בתלמיד ר' יונה ברכות כ"ז ב', והרי הנפ"מ שיש בתפלה אינו אלא דרבנן וא"כ אולי לא תועיל נפ"מ זו.

ואמר הגר"ל שגם נפ"מ לדרבנן מהני לענין דינים דרבנן, וראי' שהרי אם אסר דבר בנדר ונתערב ברוב מה"ת בטל ורק מדרבנן אינו בטל משום דבר שיש לו מתירין, ואיך מהני שאלה שהרי מה"ת כבר בטל ברוב והוי כמו אכלה כולה, אלא כיון שלגבי דרבנן לא בטל ע"כ לגבי דרבנן מהני ההתרה. ואמר שיש דוגמא לזה בנדרים דף ס' עמ' א' קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך, ובגמ' א' שבערב צריך שאלה לחכם גזרה היום אטו יום אחד, והרי מה"ת כבר זמן הנדר ומאי שייך עוד שאלה אלא כיון שמדרבנן אסור אכתי שייך שאלה לגבי דרבנן.

ומיהו בלא"ה הובא במ"ב דאפשר שא"צ לחזור אם התפלל תפלה חול.

צבא הלוי

פרט ועוללות מתורת רבנו
צבי אליהו הלוי שטיינברג
של"מ"א

דוד המלך

בתו חגיגה י"ז ד"ה אף כו' בירושלמי אמר רבי יוסי בר בון דוד מת בעצרת כו', בשבת דף ל' א"י שהקב"ה אמר לדוד שימות ביום השבת וע"כ היה עוסק בתורה כל היום ובא מלאך המות בחש באילנות ויצא לראות ואיפחית דרגא ומת.

ומבואר שכל שבת היה עוסק בתורה כל היום כדי שמה"מ לא ישלש בו, וק' שלא היה נכנס לביה"כ כל השבת, וע' ברוח חיים על אבות פרק ג' מ"ג וכן היה המן היורד מן השמים כולו טוב כי אין רע יורד מן השמים ולכן לא היה בו פסולת ונבלע באיברים וכן בשר הקרבן נבלע כולו באיברים ואינו מוציא ממנו פסולת וכן מוכח מחז"ל לחם איברים כו' שנבלע באיברים ואלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אזניך וגו' בדברים שהכנענים היו מוכרים להם, ולכא"ו נהי דנימא דס"ל להתנא בשר תאווה נאסר במדבר מ"מ למה לא תירצו מבשר שלמים אלא ודאי דגם הוא נבלע באיברים". ולפי"ז אפשר שדוד המלך היה אוכל בשבת רק שלמים וחלות תודה והכל היה נבלע באיברים.

ויש לדון בראי' הרוח חיים שהרי בלא"ה ק' שבחולין י"ז א' א"י דבשר היה שלא היה ראוי להקרבה לא נאסר להם במדבר, ומה"ט כ' התו' ביבמות דף ע"א ב' שהרי מבואר שם בגמ' שהילודים במדבר לא מלו, והק' התו' דא"כ איך אכלו קדשים שהרי ערל אסור בקדשים ובשר תאווה נאסר להם, ות"י התו' דמי שלא היה ראוי לאכול קדשים היה יכול לאכול בשר תאווה כמו שאמרו בגמ' על צבי ואיל, ולפי"ז בלא"ה ה"י אפשר לת' דהכוונה על בשר תאווה לערלים, ואולי היה משמע לגמ' שהפסוק קאי על כולם וצ"ע. וע' בשקלים פ"ה מ"א אלו הן הממונין כו' בן אחיה על חולי מעיים, ובירושלמי שם על ידי שהיו הכהנים מהלכין יחפים על הרצפה והיו אוכלין בשר ושותין מים היו באין לידי חולי המעיים והוה יודע האי דין חמר טב למעייא כו' וצ"ע.

ושמעיית מבני הג"ר שרגא פייבל ע"פ הגמ' בברכות כ"ד ע"ב היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק לא פסק מאי כו' רב אדא בר אבהו אמר מהכא כי דבר ד' בזה ואם פסק מה שכרו אמר ר' אבהו עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים, ומבואר כאן שעל מה שאינו קורא ק"ש במבואות המטונפות זוכה לאריכות ימים, וא"כ י"ל שדבר שהוא סיבה לאריכות ימים לא יתכן שיהא סיבה שמה"מ ישלש בו.

(ואגב בזה יש לבאר הא דא"י במגילה דף כ"ח א' שאלו תלמידיו את ר' זירא במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני ולא הרחתי במבואות המטונפות כו', והיינו שהנוהר בכך זוכה לאריכות ימים, ומיהו ל"ד לגמרי לכאן דבמגילה איירי לענין הרהור, וכאן איירי לענין דיבור וכך פירש"י כאן ובדבר הזה בשביל דבור זה שנוהרתם עליו תאריכו ימים). ויש שרצו לומר שכל היכא שאסור לו ללמוד לא חשיב שפוסק מללמוד וע"כ אף שאינו לומד בפועל אבל לא חשיב שפסק מללמוד. אך בסו"פ תולדות (בראשית כ"ז מ"א) ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרעה את יעקב אחי, ופי' בכלי יקר "תלה הדבר בימי אבל לפי שאבל אסור לעסוק בתורה כי פקודי ד' ישרים משמחי לב ויצחק אמר והיה כאשר תרד דהיינו בזמן שלא יתעסקו בתורה ופרקת עלו א"כ באבלו ודאי לא יעסוק בתורה ולא יהא לו דבר המגנין עליו ואז אהרעה את אחי ומטעם זה אחז"ל שהאבל צריך שמירה לפי שאין התורה המגינה עליו שנאמר בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך", ומבואר שגם כשפוסק מללמוד לזמן מה מחמת דין, ג"כ אין התורה מגינה עליו.

ב. בגמ' א"י שבקש דוד למות בע"ש ואמר לו הקב"ה כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח, והנה לא אמרו שטוב יום אחד בשירות ותשבחות ואמירת תהילים, אלא שעוסק בתורה.

ומצינו במדרש שביקש דוד שהעוסק בתהילים יחשב כעוסק בנגעים ואהלות, וע' בנפש החיים שער ד' פ"ב ענין עסק התורה לשמה האמת הברור כי לשמה אין פירושו דביקות כמו שסבורים עתה רוב העולם שהרי ארז"ל במדרש שבקש דוד המע"ה מלפניו ית' שהעוסק בתהילים יחשב אצלו ית' כאלו היה עוסק בנגעים ואהלות, הרי שהעסק בהלכות השם בענין וידעיה הוא ענין יותר נעלה ואהוב לפניו ית' מאמירת תהילים ואם נאמר שלשמה פ"י דביקות דוקא ורק בזה תלוי כל עיקר ענין עסק התורה, הלא אין דביקות יותר נפלא מאמירת תהילים כראוי כל היום וגם מי יודע אם הסכים הקב"ה על ידו זה, כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא יתברך על שאלתו, (כמו שמצינו ב"ב י"ז א' ואידך ההוא רחמי הוא דקא בעל) ע"כ, וע"ע ברוח חיים פרק ו', וע"ש בב"ב י"ז א' ת"ר שבעה לא שלט בהן רמה ותולעה כו' וי"א אף דוד דכתיב אף בשרי ישכון לבטח ואידך ההוא רחמי הוא דקא בעל, ושמעיית מקשים מסוף נזיר (ס"ו א') נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי שנא' ומורה לא יעלה על ראשו כו' א"ר יוסי והלא אין מורה אלא של בשר

ודם, א"ל רבי נהוראי והלא כבר נאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאלו והרגני שכבר היה עליו מורה של בשר ודם, וק' דמה ראי' דמורה אינו של בשר ודם ממה שהיה לשמואל מורה, שהרי אפשר שחנה התפללה עליו כן ומ"מ לא נענתה בזה, והנה בפסוק נאמר (שמואל א' י"א ותדור נדר ותאמר ד' צבקות אם ראה תראה בעני אמתך וכו' ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתיו לד' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו, ואח"כ כתיב (פ"ד) ויען עלי ויאמר לך לשלום וא-לקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו, ובפסוק כ"ז כתיב אל הנער הזה התפללתי ויתן ד' לי את שאלתי אשר שאלתי מעמו, ונמצא שחנה אמרה שנתקבלה בקשתה מד', ואם איתא שהתפללה שלא יהא עליו מורה ב"ו וד"ז לא נתקיים איך אמרה שד' נתן את שאלתה. ובאמת שמצינו עוד שמרע"ה ביקש להכנס לא"י ולא נענה.

בכורים בעצרת

בכורות דף כ"ו ב' עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום כו', ובגמ' מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך מלאכתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך כו' ובתו' ד"ה מלאכתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך דהיינו נ' ימים מיום הבאת העומר בפסח שגמר זמן ביטול התבואה עד העצרת שמביאין שתי הלחם להתיר חדש במקדש וא"ת האי ביום חמשים הוא ולא הוי כעין בכור בניך וצאנך תתן לי דלאחר שלשים, ובש"מ אות כ"ט כ' וי"ל דביכורי יחיד לא מיייתי עד לאחר עצרת, וצ"ב למה בעצרת גופה א"א להביא בכורים אחר הבאת שתי הלחם, ושמעיית מכב' מו"ר הגר"ד לנדו משום דבבכורים כתיב ושמחת בכל הטוב וע"כ כמו שאין נושאים נשים ביו"ט משום אין מערבין שמחה בשמחה ה"י א"א להביא בכורים.

ולפי"ז יתחדש שאבל לא יביא בכורים, ובגיטין מ"ז ב' היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא, מתה אין לא מתה לא, ה"ה דאע"ג דלא מתה ומתה איצטריכא ליה כו', ולהמתבאר הרי כ"ז שהוא בימי אבילות אינו יכול להביא בכורים וצריך להמתין עד אחר ז' או אחר ל'.

ובפסחים ל"ו ב' דתניא בכורים אסורין לאונן ור"ש מתיר כו' ור"ש נהי דהיקיש ל"ל שמחה מיהא מיכתב כתבביא בהו דכתיב ושמחת בכל הטוב, ההוא לזמן שמחה הוא דאתא דתנן מעצרת ועד החג מביא וקורא, מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא, ונמצא דלר"ש אין שמחה בבכורים, ולפי"ז יהא מותר להביא בכורים בחג השבועות עצמו, וא"כ לענין הדרשה בבכור א"א לדרוש שצריך לטפל חמשים יום שלמים אלא ביום החמשים יהא אפשר ליתנו לכהן וי"ל.

עוד צ"ע שהרי באכילת מע"ש נאמר בפי' ראה (דברים ואכלת שם לפני ד' אלקיך ושמחת אתה וביתך, ואטו יאסר לאכול מע"ש ביו"ט משום אין מערבין שמחה בשמחה, וע' בפסחים דף ל"ו לענין אכילת מצה ממע"ש ולא דנו שם משום אין מערבין שמחה בשמחה, ואמנם אכילת מצה בליל יו"ט א' והרי ליל יו"ט נתמעט משמחה כמבואר בפסחים דף ע"א א' לא מצינו שיהא אסור לאכול מע"ש ביו"ט.

תשובת מו"ר רבנו הגר"ד לנדו שליט"א

בס"ד מ"ד למטמונים תשס"ז

שוכט"ס

במש"כ כת"ר.

ולכ' היה מקום לומר דמטעם אחר א"א להקריב שלמים בבכורים ביו"ט דכיון דדין שלמים בבכורים ילפי' מקרא דושמחת בכל הטוב א"כ דין שמחה עלה והרי אינה משמחת יו"ט ויתכן כמו דקיי"ל לענין שמחות אחרות דילפי' מקרא דושמחת בחגך דאין מערבין שמחה בשמחה, והוא מה"ת עתוס' מו"ק ח' ב', הכ"ז לענין שמחת בכורים נמי אסור [ומיהו התם שמחת הדין] ששמחת גבוה וכאן תרווייהו שמחת גבוה וע"י] ואולי אף עצם הבאת הבכורים יש בה ענין שמחה ואסור ביו"ט, מיהו ע"כ מביאין בכורים בחוה"מ"ס, ואולי כיון דאח"כ לא יוכלו לקרוא עליהם דקיי"ל דזמן הקריאה הוא עד החג, ואח"כ אין קוראין, מצות הקריאה עדיף, [אך לפי"ז בכורים שאין בהם קריאה ישתנה דינם, ואולי הבאה בעת שמחה יש בה לכתחילה גם בבכורים שאין בהם קריאה ויל"ע].

ובגליון הדף נוסף: יתכן בבכורים עצמם נדר שמחה בהם אך אין נראה, ע"כ. מי שהיה בדרך ובכורים בידו ועולה לרגל לחג השבועות או לחג הסוכות ושמע שמתה אשתו ובא הרגל ויבטל אבלותו אין עליו אבלות [דז'] ויוכל להביא בכוריו למחרת השבועות, [אי לאו שפיר דמי בחג עצמון] או סוכות, ואם שמע בדרך שמועה קרובה יושב שבעה בדרך [ויל"ע בדין שלוחי מצוה בכה"ג] ואח"כ הולך עם בכוריו לירושלים.

בברכה דו"ש"ת דוב לנדו

לידת תאומים אם היא ברכה

ה' כ"ח ואם לא נטמאה האשה וטהורה הוא ונקתה ונזרעה זרע, ופרש"י אלא ונזרעה זרע אם היתה יולדת בצער תלד בריוח אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים (סוטה כז), ובברכות ל"א ב' שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח, קצרים יולדת ארוכים, שחורים יולדת לבנים, אחד יולדת שנים, וכן בספרי.

ומבואר שהיא טובה לה שיוולדת שנים במקום אחד, ובקדושין י"ב ב' דיהודית דביתהו דר' חייא דהוית לה צער לידה כו', ופרש"י שהיתה יולדת תאומים דאמר מר יהודה וחזקיה אחי פזי וטוי אחוותא, ומשמע שאין זו טובה לילד שנים, ובפשטות י"ל שבאמת בלידת שנים יש יותר צער לידה אבל בסוטה שנמצאת טהורה הרי אי' שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח וכיון שיוולדת בריוח אין כאן צער בלידת שנים, אולם י"ל עוד שבאמת לידת שנים היא ברכה ומה שדביתהו דר' חייא היה לה צער לידה הוא מטעם אחר דהנה בנדה דף כ"ז א' אי' מעשה ונשתתה ולד אחד אחר חבירו ג' חדשים והרי הם יושבים לפנינו בבית המדרש ומאן נינהו יהודה וחזקיה בני ר' חייא, והא אמר מר אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת אמר אביי טיפה אחת היתה ונתחלקה לשנים אחד נגמרה צורתו בתחלת ז' ואחד בסוף ט', ולפ"ז נמצא שהיה לה צער לידה יותר מכל תאומים.

וביבמות ס"ה ב' אי' יהודה וחזקיה תאומים הוו אחד נגמרה צורתו לסוף תשעה ואחד נגמרה צורתו לתחילת שבעה, והיינו אותם תאומים של ר' חייא, ואח"כ אי' יהודית דביתהו ד' חייא הוה לה צער לידה כו', ומשמע סמיכות הגמ' שזה היה סיבה לצער לידה וכש"נ.

אם מותר לנזיר לדבר בשבח יין

בשבת י"ג א' משום לך לך אמרי' נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב, וע' בקול אליהו שפי' הפסוק בס' שופטים י"ד וירד שמשון ואביו ואמו תמנתה ויבואו עד כרמי תמנתה והנה כפיר אריות שואג לקראתו ותצלח עליו רוח ד' וישסעהו כשסע הגדי וגו' ולא הגיד לאביו ולאמו את אשר עשה, והמפרשים נתקשו הלא הלך עם אביו ואמו ולמה לא ראו גם את מה שעשה, וגם בפסוק כתיב והנה כפיר אריות לקראתו ולא כתיב לקראתם, ופי' הגר"א שהרי שמשון היה נזיר וכיון דכתיב ויבואו עד כרמי תמנתה והי' אסור לו לילך עמם עיקם את הדרך והלך למקום אחר ואז היה המעשה שבא לקראתו הארי.

והנה יש לדון אם מותר לנזיר לדבר בשבח יין, ויש להוכיח ד"ז מהא דא"י ביבמות צ"ז א' דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר א"ר יצחק מן זעירא ואיתימא שמעון נזירא מאי קראה וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוה"ז שפתותיהם דובבות

בקבר, והרי ד"ז אמרו בגמ' בשם שמעון נזירא, ומשמע שמותר לשבח ענבים, ומיהו בירושלמי שקלים פ"ב ה"ה אמרו ד"ז בשם שמעון בן נזירא, וע"ש עוד מה הנאה יש לו בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון והר"ז משבח טעם היין אלא שהוזכר ד"ז בשם בן נזיר ולא בשם נזיר עצמו. והגר"ח קניבסקי כ' ע"ז "למה שיהא אסור".

כהן שנושא כפיו כמה פעמים זא"ז אם מברך כל פעם

מעשה בבית רבנו זללה"ה בעל אילת השחר שהיו שם שני מנינים לתפלת שחרית וכהן א' היה הולך ממנין החיצון למנין בחדרו של רבנו לברך ברכת כהנים, ודנו שהרי עושה מצוה אחת כמה פעמים סגי בברכה אחת אם לא הסיח דעתו, וכמו שמצינו בשוחט כמה בהמות או בלובש כמה בגדים עם ציצית, וא"כ לא יחזור ויברך אשר קדשנו כו' אלא פעם ראשונה, ושאר הפעמים יתחיל מיד מיברך.

ובגל' מים חיים 289 הביא שכ"ה ד' רבנו ז"ל, והגר"ח ק אמר שיברך כל פעם.

והנה ע' גליון מהרש"א יו"ד סי' י"ט כ' שאם בירך על אכילת מצה מבעוד יום שצריך בלילה לחזור ולברך שנית, וכן בבכורי יעקב סי' תרל"ט ס"ק כ"ב כ' שא"א לברך על הסוכה מבעוד יום, וע' בשו"ע סי' של"ט ס"ד כ' שאין פודין הבן בשבת, וכ' במג"א ס"ק ח' "ואין לומר יתן מעות לכהן בע"ש מ"מ איך יעשה עם הברכות והסעודה יעשנה בע"ש עדיין לא חלה עליו המצוה ואיך יאמר וצונו ובשבת נמי לא דהשתא לאו מידי קעביד לכן ימתין עד יום א' (ת"ה)", ומבואר שבירך קודם שהגיע הזמן לא מהני ברכתו, וא"כ אם איתא שכשמוציא הפלפלין מפיו חשיב בע"מ הרי שאין מצווה לעבוד, ולא תועיל הברכה שמברך אז.

והנה גם כאן עדיין לא נתחייב בברכת כהנים שנית וא"כ אפשר דלא תעלה ברכתו לפעם השנית שלא נתחייב בה.

והנה במג"א סי' תנ"ז א' כ' המנהג להפריש מכל עיסה ועיסה לבדה (ד"מ) ומ"מ די בברכה א' לכלן אם לא הפסיק בנתיים בשיחה שאינה מענין הלישה", ומשמע שמברך על הפרשת חלה ומהני גם לעיסות שילוש אח"כ אם לא שח ביניהם, וביותר מפורש כן בשו"ע הגר"ז שם שכי' אבל אם השיח בדברים שיש בהן צורך להפרשת חלה שיפריש מן העיסות שילוש עוד כגון ששח מעניני לישת עיסות שילוש עוד אין שיחה זו מפסקת", ומבואר שברכה שמברך עתה מהני גם לעיסות שילוש אח"כ, והרי לא נתחייב בברכה על העיסות שלא לש, וי"א דכיון שבידו להתחייב מהני, אבל בברכת כהנים צ"ע אם חשיב בידו. ואולי כיון שלברכה ראשונה יש מקום לחול ע"כ מהני גם על אח"כ וא"כ ה"ה בברכת כהנים וצ"ע.

איסור ענבים ויין בנזיר

פרק ו' פ"ג מיין ושכר יזיר כו' ונבים לחים ויבשים לןא יאכל, וק' למ"ל לאו דלא ישתה בנזיר תיפו"ל משום יוצא מן האסור כבכורות ו' ב', קו' זו מר' יעקב דב משען נ"י. וכ' רבנו הגר"ח קניבסקי תי' דעל יוצא אין לאו אלא איסור עשה,

וכוונתו לדי הרמב"ם בפ"ג מהל' מאכ"א ה"ו שעל חלב טמא וביצי טמא אין מלקות אלא רק איסור, אבל בתו' חולין דף ס"ד א' ד"ה שאם מוכח שיש מלקות, ע"ש שכ וא"ת לאכילה ולמלקות ל"ל ריקמה הא קיי"ל כל היצא מן הטמא טמא כדתני' בפ"ק דבכורות כו', ומבואר שהוא גם למלקות. ובעיקר הקו' י"ל חדא דנפ"מ לין שנחט מהענבים קודם שנדר נזירות ונמצא שיהיו זה אינו יוצא ין האסור אלא יוצא מן ההיתר וכמו תרגומות כשרה שהטילה ביצה ושוב נטרפה שהביצה שהטילה קודם לכן מותרת.

ועיי"ל שדוקא בדבר שגופו אסור אמרי' יוצא מן האסור אסור, אבל ענבים לנזיר אין גופן אסור, וי"ל דתלי' במחלוקת האחרונים בגדר איסור נזירות, ע' אבנ"מ בתשו' סי' כ"ב שד' מהריב"ל שהוא איסור חפצא וד' מהר"י באסן שהוא איסור חפצא אלא שגופו הוא החפצא בזה וד' מהרי"ט בח"א תשו' נ"ג שמקבל עליו תואר נזיר וממילא אסרתו תורה בג' איסורים, (ועמ"ש"כ בנדרים סי' ז) והשתא להסוברים שאינו איסור חפצא א"ש דל"ש בזה איסור יוצא מן האסור.

ובבכורות ו' ב' וחלב בהמה טהורה מנלן דשרי אילימא מדאמר רחמנא בשר בחלב הא לחודיה שרי כו', ובנוב"י תנינא סי' ל"ו הק' דאי קס"ד לאסור חלב משום אבר מן החי א"כ אין ראי' מהא דאסר בשר בחלב, דיי"ל דאייירי בחלב של בן פקועה שאין בו משום אמ"ה וע"ז חידשה תורה שאסור משום בשר בחלב, וע' בחי' הגרע"א על שו"ע סי' פ"ז שהוכיח מכח קו' זו דחלב של בן פקועה אין בו אסור בב"ח, דהוי כמו חלב שחוטא ע"ש, וע' בנוב"י כ' שא"א לומר כן שהרי המיעוט בשחוטא הוא מי שאין ראוי להיות אם אך בן פקועה הרי ראוי להיות אם.

והנה בפרשת דרכים דרוש א' ד"ה וראיתי כ' שאף שכן פקועה אין טעון שחיטה אך מ"מ אסור לאכול כ"ז שהוא חי משום לא תאכלו על הדם דלא גרע מבהמה שנשחטה ועדיין מפרכסת שאסור לאכלה עד שתצא נפשה משום לא תאכלו על הדם כדאי' בסנהדרין דף ס"ג והובאו דבריו בפ"ת סי' י"ג ס"ק ד', וכ"כ הגאון נוב"י בס' צל"ח פסחים דף כ"ד.

ולכאוי' לפ"ז חלב של בן פקועה יאסר באיסור יוצא מן האסור, ומאי הק' בנוב"י. (וזה תלי' אם איסור לאכול מפרכסת הוא מה"ת, ע' רמב"ם פא משחיטה ה"ב שהוא איסור תורה ורק שאין לוקים משום לאו שבכללות ובד' רש"י דף קכ"א מבוא שאינו מה"ת).

אך באמת דל"ק דלא תאכלו על הדם אינו איסור חפצא, והרי מהך קרא דלא תאכלו על הדם שלמדו ממנו איסור לאכול מפרכסת קודם שתצא נפשה ילפי' גם אזהרה לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום וכן אזהרה לבן סורר ומורה ע"ש והרי כל אזהרות אלו הם איסור גברא וה"נ מפרכסת, וע"כ ל"ש בזה איסור יוצא מן האסור שהרי הדבר עצמו אינו אסור וכש"נ.

אבל ע' פסחים כ"ד ב' אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים, ומבואר שיש מלקות על יין ומוכח שאינו משום יוצא אלא הוי כענבים עצמם.

וי"ל עוד דהנה בס' תיבת גומא להפמ"ג פ' נשא בהפטרות כ' שאיסור נזיר בענבים הוא הרחקה לין (וע' בשערי תשובה

לר' יונה שער ג' סי' פ' כ' איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו כל קירוב בשר אסור כגון הנגיעה בידי אשת איש ופירוש לגלות ערוה כי הקריבה מביאה לידי ערוה, וכי תאמר בלבבך איפה נמצא בכתוב כי גדרה התורה גדר כי תאמר אשר אסרו מגע יד ליד להיות גדר לעבירה, נשיבך דבר הנה במצות הנזיר אשר עיקר נזירותו פן ישתה וישכח מחוקק או יתעהו רוח זנונים אוסרתו התורה מכל אשר יעשה מגפן היין וכל זה לגדר הרחקה ממשטה היין וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה במדרש).

ועוד כ' שאיסור חצי שיעור הוא סייג מה"ת לשיעור שלם, ולפ"ז כ' שבענבים אין איסור חצי שיעור משום שזה הרחקה להרחקה, (ועמ"ש"כ בפסחים וביומא).

והנה לפי ד' תיבת גומא יש עוד תי' למ"ל קרא ביין ותיפו"ל משום יוצא מענבים, דאילו לא היה כתוב יין היה משמע שענבים הוא איסור עצמי ואינו הרחקה, אבל השתא דכתיב יין וכתוב

ענבים י"ל דענבים הוא הרחקה לין, ונפ"מ לענין חצי שיעור וכנ"ל.

ויש להעיר משבת י"ג שזיר אסור להתקרב לכרם משום הרחקה, והרי זו הרחקה מהרחקה.

בל תוסיף בברכת כהנים

בר"ה כ"ח ע"ב אי' מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי כגון ד' א-לקי אבותיכם יוסף עליכם ת"ל לא תוסיפו על הדבר, וכ"ה בשו"ע סכ"ז אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר על השלשה פסוקים של ברכת כהנים ואם הוסיף עובר על כל תוסיף.

והנה בשו"ת הר צבי דן אודות כהן שאחר שהיה יורד מהדוכן היה אומר לכל מי שהיה פוגע בו ברוכים תהיו, אם יש בזה משום בל תוסיף.

וני' דהנה ברכת כהנים הוזכרה בתורה בפ' עקב דברים פרק י' ח' לעמד לפני ד' לשרתו ולברך בשמו כו', וכן בפ' שופטים פכ"א ו' ונגשו הכהנים בני לוי כי בס' בחר ד' אלקיך לשרתו ולברך בשם ד' כו', והנה בב' המקומות הוזכר לברך בשמו, וני' מזה שעיקרה של ברכת כהנים היא לברך בשם ד', וכ"ה גם בפסוק אחר ברכת כהנים ושמו את שמי על בני ישראל, (וע"ש ברש"י שכי' שמי היינו שם המפורש וא"כ קאי על מקדש אך בספרי אי' במקדש בשם המפורש ובמדינה בכינוי). וא"כ לענין בל תוסיף הרי בעינן הוספה כעין המצוה וא"כ כל המצוה כשהמוסיף ברכה בשם ד' וכמו שהוזכר בגי' שאומר יוסף ד' עליכם כו', אבל כשאומר ברוכים תהיו אין זו ברכה בשם ד' ואין זה דומיא דברכת כהנים, ואין בזה משום בל תוסיף.

ובמק"א כ' לענין ברכת הבנים למה אין בזה משום אסור לזר לישא כפיו שהרי מברך יברך כו', וכי' משום שאומר מעיקרא ישימך כו' וא"כ בכהן גוונא חשיב מוסיף וא"כ אין זו צרות המצוה, וא"כ בזר כה"ג לא חשיב שמברך, ובזה שפיר חשיב בל תוסיף כיון שאומר ישימך אלקים ונמצא מברך בשם ד'.